

כשר

בערבון מוגבל

הכשרות הממלכתית ורפורמת
הפרטת מערך הכשרות

חות

יהדות על סדר היום

בהוצאת חותם – יהדות על סדר היום (ע"ר)

ת"ד 11 ניצן, מיקוד: 7928700

טל': 073-3904102

דוא"ל: office@chotam.org.il

אתר: www.chotam.org.il

כתיבה: **איתמר סג"ל**

הפקה: **ירון חכמון**

תחקיר: **איציק זאנה** - נצרים

תודה **לתומר בן צבי**, מנהל מחקר והסברה בארגון כושרות

על הערותיו החשובות

© כל הזכויות שמורות, אב תשפ"א

תוכן

הקדמה

5

7 חלק א': כשרות כהלכה במדינת ישראל

7 א. אוכלים כשר

8 ב. כשרות זה מקצוע

10 ג. כשרות ממלכתית

11 ד. מכחישי כשרות

12 ה. מי ישלם את הנוק

12 ו. רפורמת הכשרות

14 ז. צריך גם לתקן

16 חלק ב': יהיה כשר פה?

שאלות ותשובות על כשרות ממלכתית ורפורמת הכשרות

16 א. מדוע קיים בכלל צורך בפיקוח על כשרות המזון, האם לא די בעדותו של בעל העסק?

17 ב. מדוע רק הרבנות הראשית לישראל היא המוסמכת לכך?

18 ג. כשרות אינה עניין ממלכתי כלל, אלא עניינו האישי של כל אדם!

18 ד. בעבר כל רב מקומי דאג לכשרות לבני עירו, למה כיום זה צריך להיות עם פיקוח נוסף של הרבנות הראשית?

19 ה. מה בעצם כל כך מורכב ומסובך בדיני כשרות?

20 ו. ההפרטה הוכיחה את עצמה בנושאים רבים במשק. מדוע לא להפריט לחלוטין את מערך הכשרות לידיים פרטיות או לכל היותר להשאיר את הרבנות כגוף רגולטיבי מפקח?

- 21 ז. יש הטוענים שבגלל 'מונופול הכשרות' של הרבנות מחירי המזון בישראל גבוהים מאד, ועל כן חשוב ללכת להפרטה.
-
- 22 ח. בארה"ב ובמדינות אחרות השגחת הכשרות מתנהלת על-ידי גופים פרטיים, ללא כל מעורבות ממשלתית.
-
- 23 ט. גם כיום ישנם גופי כשרות פרטיים, הבד"צים, ואלו מחליטים בעצמם על הקריטריונים שלהם לרמת הכשרות.
-
- 24 י. מבקר המדינה מנה שורה ארוכה של אי-סדרים במערך הכשרות, ונראה כי רק הפרטה תפתור אותן.
-
- 24 יא. מדוע אין תקן כשרות כלל ארצי מחייב וכל רבנות מקומית עושה כרצונה?
-
- 25 יב. מדוע יש לנתק את הקשר העסקי בין המשגיח למושגח?
-
- 26 יג. מה יש עוד לעשות כדי לשפר את מערך הכשרות, מלבד הטיפול ביחסי משגיח - מושגח?
-
- 27 יד. האם במצב הקיים לא ניתן לעשות יותר?

הקדמה

"והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה... ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא, והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי".

משחר ימי ההיסטוריה של עם ישראל, הקפידו ישראל הקפדה יתירה על דיני הכשרות, עניין שנעשה למשל ושנינה וסמל ייחוד של העם מול שאר האומות. סמל של טהרה, קדושה ופרישות, מידה נעלה ומיוחדת של בחינה מדוקדקת של האדם על כל הנכנס לפיו.

גם במאתיים השנים האחרונות, בהן רבים מבני עמנו עזבו את חיי התורה והמצוות, עם ישראל המשיך באופן כללי להקפיד על דיני כשרות במידה כזו או אחרת, מי יותר ומי פחות.

תקומת המדינה והפיכת המרכז היהודי בארץ ישראל למרכז הגדול היהודי הגדול והחשוב בעולם

תקומת המדינה והפיכת
המרכז היהודי בארץ
ישראל למרכז הגדול
היהודי הגדול והחשוב
בעולם חייבה את מדינת
היהודים להיכנס לעובי
הקורה בתחום הכשרות,
מתוך הבנה כי מדובר
בעניין יהודי מהותי, חלק
משמעותי מצביון המדינה
היהודית

חייבה את מדינת היהודים להיכנס לעובי הקורה בתחום הכשרות, מתוך הבנה כי מדובר בעניין יהודי מהותי, חלק משמעותי מצביון המדינה היהודית.

כיום, מערכת הכשרות הממלכתית עוברת טלטלה מצד גורמים לא מעטים המבקשים להחליש אותה, להפריט אותה ולפגוע בסמכויותיה, בהם ארגוני שמאל חילוני קיצוני שחותרים להפרדת הדת מהמדינה באופן מלא ולמדינת כל אזרחיה, לצד גורמים דתיים שמבקשים לפרק או להפריט את מערכת הכשרות הממלכתית מסיבות שונות.

במהלך השנים, הועלה צורך במתן מענה לבעיות שונות במערכת הכשרות הממלכתית, בין השאר בתחום נהלי

העבודה של המשגיחים, הסדרת נהלים ושקיפות במחירים, שינויים שהמערכת מודעת להם וחפצה בהם.

לאחרונה, הודיע שר הדתות על רפורמה מקיפה במערכת הכשרות. עיקרי הרפורמה שנעשית ללא שיתוף הרבנות הראשית שמתנגדת לה, מבקשת להפריט לחלוטין את מערכת הכשרות לתאגידים עסקיים תחת רגולציה של הרבנות הראשית, או תחת נהלים מקבילים שיינתנו על ידי שלשה רבנים בעלי

הכשרת רבנות עיר.

בחוברת זו נבקש לעסוק לעומק בשאלת הכשרות הממלכתית - ננסה להבין מדוע קיים צורך במערכת כזו המנוהלת על ידי המדינה, מהי משמעות הפרטת מערכת הכשרות, ואלו פעולות נוספות ניתן לעשות כדי לטייב את המערכת לטובת מתן כשרות טובה יותר עבור עם ישראל. בנוסף, תכלול החוברת חלק של שאלות ותשובות כדי לערוך סדר בכל הטענות. השאלות והתשובות נוגעות לדיון הציבורי סביב מערכת הכשרות הממלכתית.

המציאות המשתנה מעמידה בפנינו את הצורך בשיפור וטיוב מערכת הכשרות, אך לא באופן שיביא להחלשתה, או להחלשת הרבנות הראשית המופקדת עליה.

כולנו תפילה ואמונה שלמה כי יום יבוא ועם ישראל יהיו כולם יודעי תורה והלכה ברורה, מקפידים בהלכה ומלאים ביראת חטא, נאמנים בעצמם על כל מזון היוצא תחת ידיהם כי כשר הוא, ללא צורך בהשגחה ובביקורת חיצונית, ומלאה הארץ את דעה את ה' כמים לים מכסים. עד אז ולשם כך, מחובתנו לבצר ולחזק את הכשרות הממלכתית בישראל, למען שמו באהבה.

חלק א

כשרות כהלכה במדינת ישראל

א אוכלים כשר

בדור של צריכה, דור של שפע ותרבות הפנאי, אוכל כבר אינו רק הכרח, כי אם תרבות של מסעדות וקולינריה. בני האדם אוכלים יותר, נותנים תשומת לב גדולה לאסתטיות המאכלים ולטעמם. בשנים האחרונות ניתן דגש רב ומודעות רבה יותר גם לסוגיית בריאות המזון. צמחונות, טבעונות, וגידולים אורגניים כבר הפכו לדבר שבשגרה, הצרכנים בוחנים ביתר שאת את מרכיבי המזון, נמנעים משומן, סוכר וריבוי חומרי טעם וריח, איש אינו מכניס לפיו דבר שהוא אינו יודע מה מכיל בקרבו.

היום הדבר ברור לכל, אך מאז ניתנה תורת הנצח לעם ישראל הורתה לנו התורה לבדוק היטב מה נכנס לפינו, מה מותר ומה אסור, כיצד, איך ומתי. השומר על כשרות המאכלים נקרא קדוש, "כי עם קדוש אתה לה' אלוהיך", והמאכל שאינו כשר נקרא 'שיקוץ' ו'תועבה', "ולא תשקצו את נפשותיכם". המאכל שאינו ראוי על פי התורה דומה לדבר מאוס הפוגע בטהרת הנפש, ואינו ראוי לקדושת האדם. "ונטמתם במם" - חכמינו דרשו ואמרו כי לצד טומאת המאכל שאינו כשר, יש במאכלי הטריפה סכנה של טמטום הנפש, "אל תקרי ונטמתם במם, אלא ונטמתם במם". רצונם לומר, המאכל אינו כשר הנכנס לבני מעיו של אדם, מביאים עליו טמטום; אטימה וחסימת הנפש הרוחנית באדם.

בקהילות השונות בתפוצות, הופקד על אכיפת דיני הכשרות הרב המקומי, המרא דאתרא, וכן על מתן מענה לשאלות הרבות שעלו מבני הקהילה. חכמי ישראל תיקנו תקנות וקבעו סייגים בענייני הכשרות,

עוד לפני הקמת מדינת
ישראל, וביתר שאת
לאחר הקמתה, התקבעה
חשיבות שמירת הכשרות
במרחב הציבורי כחלק
מזהותה של מדינת
ישראל כמדינה יהודית

//

כדי למנוע מהציבור להיכשל באיסורי טריפות. הרב או הדיין
המקומי היה ממונה על קבלת השוחט, בודק את עבודתו ובעל
סמכות להדיח אותו מתפקידו אם יצאה תקלה תחת ידו.

עוד לפני הקמת מדינת ישראל, וביתר שאת לאחר
הקמתה, התקבעה חשיבות שמירת הכשרות במרחב הציבורי
כחלק מזהותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית. גם כאשר
מרביתו של העם היהודי התרחק משמירת תורה ומצוות,

מרבית הציבור החילוני המשיך לשמור מרצונו את דיני הכשרות במידת הקפדה מסוימת - הפרדה בין
בשר לחלב, אי אכילת חזיר ושאר בעלי חיים אסורים, הקפדה על שחיטה כשרה והימנעות מאכילת חמץ
בפסח. על פי הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2009, שיעור המקפידים על
כשרות במידה רבה או רבה מאוד עומד על 64% מהאוכלוסייה היהודית בארץ ועוד 14% במידה מועטה.
על פי מחקר שנערך עבור הכנסת, כ-80% מבתי העסק מתחום המזון והמשקאות בישראל מחזיקים
בתעודת כשרות. רוב ככל רשתות השיווק בישראל מוכרות אוכל כשר בלבד, ועל אף שקיימות מסעדות
רבות בישראל שאינן מחזיקות בתעודת כשרות, רבות מהן אינן מגישות חזיר, שקצים ורמשים ובשר
וחלב יחד, משום שאנשים רבים מעדיים על עצמם שאינם שומרים שבת אך מקפידים לאכול אוכל כשר,
גם אם אין תעודת כשרות למקום.

ברמה הציבורית, בין העקרונות המעמידיים את דמותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית התקבע
רעיון כשרות המאכלים כעיקרון חשוב שיש לשמור עליו במרחב הציבורי במדינת ישראל. חקיקת הכנסת
מחייבת את צה"ל ואת שאר משרדי הממשלה להגיש אוכל כשר כחלק מזהות היהודית של המדינה
ומוסדותיה, אוסרת על מכירת חזיר וחמץ בפרהסיה, ומסמיכה את הרבנות הראשית לישראל לנהל מערך
כשרות ממלכתי שיפקח על נהלי השגחת הכשרות בכל רחבי המדינה.

1 כשרות זה מקצוע

כשרות איננה רק מהות, היא לפני הכל מקצועיות. תחומים רבים בתחום הכשרות דורשים ניסיון
והתמקצעות מיוחדת. ניקיון ירקות עלים וברירת קטניות, הלכות הפרדת בשר וחלב, ניקוי הדם, ניפוי
קמח, הלכות תרומות ומעשרות, כלאיים, שמיטה והכשרת המטבח לפסח, כל אלו רק חלק מפרטי הפרטים
הנדרשים כדי לקיים שגרת חיים של אכילת מזון כשר. בימינו, נודעת חשיבות נוספת להבנה בטכנולוגיה
של המזון ותהליכי ייצור במפעלי ענק בארץ ובח"ל. בכל הדורות, עברו הלכות ומנהגי הכשרות היום

כשרות איננה רק מהות,
היא לפני הכל מקצועיות.
תחומים רבים בתחום
הכשרות דורשים ניסיון
והתמקצעות מיוחדת

//

יומיים במסורת בין אב לבנו ובין אם לביתה. למרות זאת, אין בכח ההמון לגלות בקיאות מלאה בדיני הלכות הכשרות שהם רבים ומורכבים, בעיקר בדיני שחיטה וטריפות, איסור והיתר וספקות המתעוררים. אשר על כן, כאשר נתקל אדם בשאלה, בעיקר בעת תקלה או ספק - הלכו הכל למורה הוראה בכפר או בעיירה ואת הדבר הקשה הביאו אל גדולי הדור.

אם במטבח ביתי הדבר כך, קל וחומר במטבח ציבורי, בחדר אוכל, מסעדה או מלון, שם הלכות הכשרות מורכבות עוד יותר, המחירים, הלחצים, שורות הרווח או ההפסד גדולים יותר, וגם האחריות

בחדר אוכל, מסעדה
או מלון, שם הלכות
הכשרות מורכבות
עוד יותר, המחירים,
הלחצים, שורות הרווח
או ההפסד גדולים יותר,
וגם האחריות רבה יותר,
כאשר מבלי משים ניתן
להכשיל אנשים רבים
במאכלות אסורות

//

רבה יותר, כאשר מבלי משים ניתן להכשיל אנשים רבים במאכלות אסורות. גם הטיפול בחומרי הגלם במוסדות ציבוריים קשה הרבה יותר, גם בשל הכמויות, אך בעיקר בשל ריבוי המרכיבים שפעמים רבות אינם מוכרים כלל במטבח הביתי וכן בשל האתגרים הגדולים בהפעלת מטבחים גדולים בשבתות ובימים טובים, בחתונות ובאירועים רבי משתתפים.

בדורות האחרונים, וביתר שאת לאחר הקמת מדינת ישראל והתחזקותה הכלכלית, התגבר האתגר ביתר שאת. מוצרים רבים מכילים כמות עצומה של מרכיבים לא מוכרים לאדם המצוי הבאים ממפעלים בחו"ל, חלקם מיוצרים

במפעלים שונים, רבים מהם מכילים חלקי מזון שאינם כשרים או שניתן לייצרם במספר דרכים. תעשיית המזון משתמשת בתהליכים מורכבים, והיא נהנית מהתחדשות מתמדת ומשינויים בתהליכי הייצור. כל אלו מחייבים העסקות של בעלי מקצוע בעלי מומחיות רבה. מדינת ישראל מייבאת כמות אדירה של בהמות, דגים, גבינות, יינות ושאר מוצרי מזון מחו"ל. מדובר בפעילות חובקת עולם, הכוללת בין השאר שוחטים הנשלחים למדינות מעבר לים, משגיחי כשרות המבקרים במפעלים בחו"ל, ושרשרת ארוכה של שלבי ייצור המחייבת רציפות השגחה ואחריות משלב המפעל ועד הצלחת, וכמובן מימון ציבורי כדי לבצע תהליכים אלו ביעילות. כאשר מדובר בשוק שמעורבים בו סכומי כסף עצומים, תעשיינים, יבואנים ויצואנים, מסעדים, קמעונאים ולחצי שוק חופשי, מובן לכל כי לא מדובר בעוד עניין פרטי, באחריות אישית ופרטית של כל אדם על מטבחו וצלחתו האישית.

ג כשרות ממלכתית

כיום, ברור לכל בר דעת, שמלבד החשיבות הגדולה שיש לרעיון כשרות המאכלים כחלק מדמותה היהודית של מדינת ישראל, בשל המורכבות האמורה מערך הכשרות חייב להיות מערך מקצועי ומתקצב, פרויקט לאומי בנוי למחלקות ותתי מחלקות המרכזו תחתיו את כל ניהול המערך המורכב הזה בארץ ובעולם, גוף האמון על קביעת הסטנדרטים, על מתן תווי תקן, אישורי ייבוא וסמכות בעלת שיניים חדות מספיק כדי להצליח להתנהל מול כוחות השוק.

לשם כך, ניתנה הסמכות בתחום מתן הכשרי הכשרות ופיקוח הכשרות על הרבנות הראשית לישראל, כחלק מאמירה חשובה והבנה מעשית כי מערך הכשרות חייב להיות מערך ממלכתי, עניין שעל המדינה לענות בו ולא להפקיד אותו בידיים פרטיות, גוף אחיד שיוכל למנוע ולהיאבק בתופעת ההונאה בכשרות ולהטיל על מפריה סנקציות חמורות. הרבנות הראשית היא הגוף הלאומי ובעל הסמכות העליונה האמון

מערך הכשרות חייב להיות מערך ממלכתי, עניין שעל המדינה לענות בו ולא להפקיד אותו בידיים פרטיות, גוף אחיד שיוכל למנוע ולהיאבק בתופעת ההונאה בכשרות ולהטיל על מפריה סנקציות חמורות

על ייצוג, קביעת המדיניות והפעלת מערכות שירותי הדת במדינת ישראל, כפי שנקבע עם הקמתה כשלושים שנה לפני קום המדינה, בחזונו של הראי"ה זצ"ל והרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, הרבנים הראשיים לישראל הראשונים.

גם בעידן הפרטה והקפיטליזם, המדינה בוחרת ובצדק להשאיר בידה שורה ארוכה של גופים שיש לקיומם משמעות והשלכות לאומיות, גופים שאיש לא יעלה על דעתו למסור לידיים פרטיות או לפתוח אותם לתחרות, למרות הביקורת שנושמת מפעם לפעם על גופים אלו ועל שאר הגופים

הממלכתיים במדינה. משרד הרישוי, משרד הפנים, מערכת המשפט והמשטרה כדוגמא, וכן רשות המיסים, רשות המים רשות העתיקות וגופים רבים נוספים. גם מערכת הכשרות לא נופלת בדבר מגופים אלו, והיא חייבת להינתן בידיו של גוף לאומי ממלכתי, לו יינתנו תקציבים ראויים, סמכות ושיניים. עיקרון אחדות האומה חשוב כמוכן לא פחות, ובעת הפרטה והקמת עשרות גופי כשרות שאינם יודעים שפת רעהו - קיים חשש למציאות בה איש אינו יכול לאכול אצל רעהו ולהעמקת הקרע בעם.

ככל גוף לאומי מקצועי, יש לתת לרבנות הראשית, הגוף המוסמך להפעיל את מערכת הכשרות הממלכתית, עצמאות הלכתית להגדיר את נהלי הכשרות האחידים, את התנאים לקבלת תעודת כשרות ואת המדרגות בין סוגי הכשרויות השונות. התופעה בה נוהגים שופטי בג"ץ להתערב מפעם לפעם בסוגיות הלכתיות תורניות באצטלה של סמכות משפטית, היא בלתי נסבלת ועליה להפסק.

מכחישי כשרות

בשנים האחרונות, הפכה מערכת הכשרות לשק חבטות קבוע של כל מי שחפץ לחבוט ביהדות הציבורית במדינת ישראל, ברבנות הראשית וברעיון מדינת ישראל כמדינה יהודית. לקואליציה הזו נגד הכשרות הממלכתית חברו ארגונים חילוניים פרוגרסיביים כגון 'ישראל חופשית', 'הפורום החילוני' והתנועה הרפורמית, לצד ארגונים מקרב המגזר הדתי שעסוקים באובססיביות בהבלטה של כל בעיה או חולשה במערך הכשרות, לטובת קידום אידאולוגיה של הפרטה ופירוק הרבנות הראשית, בהם ארגון 'נאמני תורה ועבודה', 'עיתים', 'השגחה פרטית' ו'כשרות צהר'.

בתיאום עם בעלי דבר בכלי התקשורת, עמלים להוציא את דעתם של הרבנות ומערכת הכשרות רעה ולנצל חולשות או בעיות קיימות לצורך תעמולה, כגון הבלטת מקרים פרטיים של משגיחי כשרות או רב שסרח והתעלמות מוחלטת מכשלים רבים שנמצאו בגופי הכשרות הפרטיים שהוקמו בשנים האחרונות. 'ישראל חופשית' ודומיהם נוהגים לנפח נתונים על עלויות הכשרות שאשמות לטענתם במחירי המזון והתיירות הגבוהים בישראל. כך, חברו הללו יחד עם בעלי אינטרסים ובעלי הון בשוק המזון, יחד העם הארגונים הדתיים שחלקם בעלי כוונה טובה, לקדם שינוי ופירוק המערך הממלכתי בכביש עוקף כנסת ונבחר העם - הלא הוא בית המשפט העליון שכבר הוכיח שותפות נאמנה בכל הקשור לפירוק המרחב הציבורי היהודי במדינת ישראל.

בתיאום עם בעלי דבר בכלי התקשורת, עמלים להוציא את דעתם של הרבנות ומערכת הכשרות רעה ולנצל חולשות או בעיות קיימות לצורך תעמולה, כגון הבלטת מקרים פרטיים של משגיחי כשרות או רב שסרח והתעלמות מוחלטת מכשלים רבים שנמצאו בגופי הכשרות הפרטיים שהוקמו בשנים האחרונות. 'ישראל חופשית' ודומיהם נוהגים לנפח נתונים על עלויות הכשרות שאשמות לטענתם במחירי המזון והתיירות הגבוהים בישראל. כך, חברו הללו יחד עם בעלי אינטרסים ובעלי הון בשוק המזון, יחד העם הארגונים הדתיים שחלקם בעלי כוונה טובה, לקדם שינוי ופירוק המערך הממלכתי בכביש עוקף כנסת ונבחר העם - הלא הוא בית המשפט העליון שכבר הוכיח שותפות נאמנה בכל הקשור לפירוק המרחב הציבורי היהודי במדינת ישראל.

בשיא המאבק, חילצו הנ"ל פסיקת בג"ץ תקדימית שהתמקדה בפרוצדורה ובטכניקה, הותירה את המילה 'כשר' בידי הרבנות הראשית, אך אפשרה בפועל לכל מי שחפץ להקים מערך כשרות פרטי, ללא פיקוח, ללא רגולציה וללא כל סטנדרטים ידועים, ובתנאי שלא יציין את המילה 'כשר' בתעודה היוצאת מתחת ידו.

בשיא המאבק, חילצו הנ"ל פסיקת בג"ץ תקדימית שהתמקדה בפרוצדורה ובטכניקה, הותירה את המילה 'כשר' בידי הרבנות הראשית, אך אפשרה בפועל לכל מי שחפץ להקים מערך כשרות פרטי, ללא פיקוח, ללא רגולציה וללא כל סטנדרטים ידועים, ובתנאי שלא יציין את המילה 'כשר' בתעודה היוצאת מתחת ידו.

ה מי ישלם את הנזק

תג המחיר של פירוק והחלשת מערך הכשרות הממלכתי עלול להיות יקר מאד. הציבור כאמור חפץ באוכל כשר, אך אינו מיטיב להבחין בין טוב לרע בסוגי הכשרויות ובפרטי דרישות הכשרות. מרבית הציבור מתנהל בסוגיה זו בתמימות וכסומא באפלה, מסתפק בתעודה או בחותמת על המוצר, תהיה אשר תהיה.

דחיקת היהדות מהמרחב הציבורי ומאבק ב'הדתה', אינו עתיד לשאת פירות טובים ולוודאי שאינו עשוי לקדם את מדינת ישראל כמדינה בעל צביון ומרחב יהודי על פי חזון הציונות הדתית

ארגון רבני 'צהר' שהקים מערך כשרות משלו בהתבסס על פסיקת בג"ץ טוענים כי פירוק המונופול יטיב עמו. אך בניגוד לנטען כי הפרטת תחום הכשרות תטיב עמה וכי התחרות תגביר את האיכות ואת הסטנדרטים של מערכת הכשרות, הפרטת תחום הכשרות ומסירתו לידי ידיים פרטיות ולכוחות השוק תביא בהכרח דווקא פגיעה ברמת הכשרות, כפי שיבואר. בנוסף, שיתוף פעולה עם גורמים שכל חפצם הפרדת דת ומדינה, דחיקת היהדות מהמרחב הציבורי ומאבק ב'הדתה', אינו עתיד לשאת פירות טובים ולוודאי שאינו עשוי לקדם את מדינת ישראל כמדינה בעל צביון ומרחב יהודי על פי חזון הציונות הדתית.

1 רפורמת הכשרות

בראש ובראשונה, פתיחת מערך הכשרות והפרטתו תביא במהרה לכניסתן של עשרות ואולי אפילו מאות 'גופי כשרות', ביניהם גופים מפוברקים, גופי עסקיים וגופים רפורמיים שיזהו את הפוטנציאל העסקי ויעניקו תעודות כשרות 'מהודרות' שישתלבו ויתערבו בקלות בין שלל צבעי הקשת של התעודות וההכשרים שיציפו את השוק. כבר היום, גופים פיקטיביים משתמשים בניסוח תעודות הכשרות של 'צהר' לעסקים שתחת כשרותם, והבלגן גובר. הציבור הדתי והחרדי ילמד ככל הנראה להיזהר, וגם כיום מסתובבות ברחוב תעודות של השגחות מפוברקות המכשילות רבים אך הציבור הרחב, אך 'עמך ישראל', חפץ גם הוא באוכל כשר, יכשל בהכרח באכילת מאכלים שאינם כשרים.

ובכלל, תחרות היא עניין חיובי כאשר הצרכנים דורשים מוצר איכותי במחיר טוב. אזי, היצרנים מתחרים ביניהם על מכירת מוצר שיהיה כמה שיותר אמין ואיכותי, לצד מחיר אטרקטיבי. בתחום הכשרות, צרכני המזון - המסעדרים, יצרני המזון והציבור הרחב - מתמקדים בעיקר בשורת המחיר, כיון שכאמור הציבור הרחב יקנה כל מוצר 'כשר'. ממילא, כאשר יתחרו ביניהם גופי הכשרות, יאלצו אלו להוריד את רף הכשרות כדי לאפשר מחיר זול ככל שניתן על 'השירות'.

נקודה נוספת שיש לציין: בכל התעמולה סביב פתיחת 'שוק הכשרות' ו'ביטול המונופול' קיים כשל מובנה: מהותו של פיקוח הכשרות כולל בתוכו סנקציות והסרת כשרות במקרה של הפרת הנהלים. המועצה הדתית והרבנות המקומית אינם גוף עסקי אלא גוף בלתי תלוי שמשכורות עובדיו אינן מושפעות מכמות

העסקים שתחת השגחתו. זאת לעומת גופים פרטיים הזוכים לרווח ישיר כתוצאה מכל בית עסק שמצטרף. הפיתויים גדולים, ומקרי ההונאה אינם מעטים. לא לחינם חוקקה מדינת ישראל את 'חוק הונאה בכשרות' המעניק 'שיניים' לקנוס, להעניש ולהסיר תעודת כשרות לבתי עסק שאינם עומדים בנהלים. אם נהפוך את מערכת הכשרות לגוף עסקי תחרותי - יעמדו גופי הכשרות בפני בעיה משום שמטרתם כגופים מבקרים, מפקחים ומענישים בעת הצורך, עומד בסתירה לרצון הטבעי שלהם להשיג יותר 'לקוחות' ולזכות במוניטין, לקוחות

אם נהפוך את מערכת הכשרות לגוף עסקי תחרותי - יעמדו גופי הכשרות בפני בעיה משום שמטרתם כגופים מבקרים, מפקחים ומענישים בעת הצורך, עומד בסתירה לרצון הטבעי שלהם להשיג יותר 'לקוחות' ולזכות במוניטין

שיכולים בכל רגע נתון לעבור לגוף המתחרה אם הגוף הנוכחי מערים יותר מדי 'קשיים' וחומרות' או שאינו מטאטא דברים מתחת לשטיח. פתיחת והפרטת מערכת הכשרות נותנת כח גבול ומנוף לחץ בידי הגופים המבוקרים, בתי העסק, על מי שאמור לבקר אותם ו'להעניש' אותם בעת הצורך. אין לכך כל היגיון.

ברפורמת הכשרות שיום השר מתן כהנא הוכנס עיקרון נוסף, לפיו גוף כשרות פרטי שלא ירצה לעמוד בסטנדרטים של הרבנות הראשית, יוכל למנות לעצמו גוף מייעץ של שלשה רבנים בעלי כושר רבנות עיר, ואזי יקבל גוף הכשרות תו תקן אלטרנטיבי למתן ופיקוח השגחת כשרות. מדובר ברעיון רע שיגדיל את הבלגן וחוסר הסדר, רעיון שנוגד את המנהל התקין לפיו יש סטנדרט ביקורת אחיד שיש לעמוד בו. כשם שקיימים רופאים טובים בישראל, אך את התקן יקבע משרד הבריאות, ואף בית חולים לא יכול לקבוע בעצמו תוך התייעצות עם רופאים ובעלי מקצוע, כשם שבצבא נשמעים למפקד הממונה ולא למפקדים מן העבר או לאסטרטגים בעלי שם, כך במערכת הכשרות יש למנה ממונה אחד שאמון על הסטנדרט, על הניהול התקין ועל רוח המערכת כולה.

את הנעשה, אם יעשה, יהיה קשה מאד להשיב.

צריך גם לתקן

כל האמור אינו סותר את העובדה הפשוטה כי יש על מה לעבוד ויש הרבה מה לתקן ולשפר במערך הכשרות הקיים. ניתן להצביע על כמה נקודות עליהן יש לתת את הדעת ולהביא אותן על פתרון.

יישום הפתרון והשינוי דורש התארגנות והתערבות של המדינה באופן סדור, והכנסת יד לכיס. 'פיילוט' שנערך על ידי רבה של פתח תקוה הרב מיכה הלוי יושם בהצלחה ומהווה מודל לחיקוי לערים נוספות

//

יחסי משגיח מושגח - כיום נהוג כי משגיח הכשרות הינו שכיר של בעל העסק ומקבל ממנו את שכרו באופן ישיר כאחד העובדים במסעדה או במלון. זהו מתכון רע לבעיות רבות - לחץ, איומים והתעמרות מצד המעסיק, ועד פינוקים והטבות כתמורה להעלמת עין, וכן חוסר אחידות בתנאי העסקה. בעיה זה מוכרת, אך יישום הפתרון והשינוי דורש התארגנות והתערבות של המדינה באופן סדור, והכנסת יד לכיס. 'פיילוט' שנערך על ידי רבה של פתח תקוה הרב מיכה הלוי יושם בהצלחה ומהווה מודל לחיקוי לערים נוספות.

סטנדרטים אחידים - כיום, למרות סמכותה של הרבנות הראשית בתחום הכשרות, אין בנמצא סטנדרטים אחידים ומחייבים להגדרת רמות הכשרות השונות, וכל רבנות עיר או רבנות מועצה אזורית

יש למצוא את דרך המלך בדור בו הגבולות בין עיר לעיר אינם קיימים ואדם נוסע ממקום למקום כדבר יום ביומו, כיצד להחיל סטנדרטים אחידים כלל ארציים במערכת הכשרות, לצד קיום תפקידו וסמכותו של הרב המקורי כ'מרא דאתרא'

//

מתנהלת לעצמה. הרבנות הראשית אינה מתערבת כמעט בנעשה בערים השונות, אין ביקורת אפקטיבית ההכרחית לשיפור כל ארגון, ובין ערים שונות נוצרו פערים גדולים באיכות מערכת הכשרות. יש למצוא את דרך המלך בדור בו הגבולות בין עיר לעיר אינם קיימים ואדם נוסע ממקום למקום כדבר יום ביומו, כיצד להחיל סטנדרטים אחידים כלל ארציים במערכת הכשרות, לצד קיום תפקידו וסמכותו של הרב המקורי כ'מרא דאתרא'.

קביעת טבלת מחירים אחידה - גם כאן חסרה אחידות, שקיפות ובהירות בדבר המחיר אותו נדרש לשלם בעל העסק. האגרה אמנם קבועה בחוק, אך שכר המשגיח משתנה ממקום

למקום. קיים צורך בקביעת טבלת מחירים אחידה וכלל ארצית שתסווג את בתי העסק לפי גודלם ותפקידם, תגדיר את שעות המשגיח הנדרשות בכל בית עסק ותקבע את המחיר אותו נדרש בעל העסק לשלם כדי להכשיר את המקום ולקיים בו השגחת כשרות באופן קבוע.

יש לתקצב באופן מידי
תוספת תקנים במערכת
הכשרות הממלכתית
כצעד ראשון לשיפור
'השירות' וייעול המערכת

//

פתרון לבעיית התקצוב ותת התקינה - מבקרי מערך
הכשרות של הרבנות מקפידים לבקר את הבעיות, אך
אינם עושים דבר כדי לפתור את אותן הבעיות. מערכת
הכשרות ברבנות הראשית סובלת כיום מתת תקינה חריפה
- האוכלוסייה בישראל גדלה, כמות המפעלים, בתי העסק
והמוצרים המיובאים הולכת וגדלה, ואילו מצבת העובדים

שעליהם מוטלת המלאכה לבדוק כל מוצר, לאשר אותו ולטפל בכל ענייני הבירוקרטיה, קטנה עד
מגוחכת. יש לתקצב באופן מידי תוספת תקנים במערכת הכשרות הממלכתית כצעד ראשון לשיפור
'השירות' וייעול המערכת.

במרבית העקרונות אותם מנינו כאן קיימת הסכמה, אך לצידה מתנהלת
סחבת ארוכת שנים בכל הטיפול במערך הכשרות, טיובו ושיפורו. חלק
מהעיכוב נגרם כתוצאה ממקלות בגלגלים ששמים בדרך גורמים הצרים
לרעיון הרבנות הראשית והכשרות הממלכתית, עיכוב נוסף נגרם משום
שאין דורש לה, אין מי שהנושא די חשוב עבורו, אין גורם פוליטי השם
את העניין על ראש שמחתו לאורך זמן ובאופן רציני דיו. לסחבת הזו יש
מחיר. השחיקה בכוחה של מערכת הכשרות ובמעמדה פוגעת ושוחקת
באופן ישיר את זיקת המדינה ליהדותה.

חלק ב

יהיה כשר פה?

שאלות ותשובות על הכשרות הממלכתית ורפורמת הכשרות

מדוע קיים בכלל צורך בפיקוח על כשרות המזון, האם לא די בעדותו של בעל העסק?

על פי ההלכה, אדם המקפיד על אכילת מזון כשר נאמן להעיד על אוכל שהוא כשר לאכילה. ברם, אדם שאינו מקפיד על דיני הכשרות אינו יכול להיות נאמן על כך, כשם שאיש לא יפקיד כסף אצל אדם שנחשד בגניבה ומעילה.

חכמי ההלכה דנו במהלך הדורות בשאלת נאמנות סוחר או אדם המחזיק במטבח ציבורי. אנשים אלו נתונים ללחץ כספי, ואחריותם גדולה בשל האנשים הרבים הסומכים על מאכליהם. בית עסק ממוצע דורש התעסקות מרובה והניסיון מורה כי קשה לבעל העסק לטפל בעצמו בענייני הכשרות. בדורות

למרבית היצרנים ולבתי העסק אין את הידע או את היכולת לפקח על עצמם, והדרך להבטיח אוכל כשר הינו על ידי פיקוח חיצוני

”

הקודמים כבר דיברו פוסקי ההלכה על פיקוח חיצוני, ובדורות האחרונים הצורך התחזק שבעתים: יצרנים רבים אינם שומרי תורה ומצוות כלל, ומאידך נתונים תחת לחצים ואינטרס כספי מובהק להקל בהלכות כשרות. אנשים רבים אינם מודעים כלל להלכות המרובות בתחום הכשרות, ולהשלכות שיש לריבוי המוצרים המכילים שלל חומרי גלם מארצות

שונות. לכן, למרבית היצרנים ולבתי העסק אין את הידע או את היכולת לפקח על עצמם, והדרך להבטיח אוכל כשר הינו על ידי פיקוח חיצוני. כך מקובל בכל ארגון המכבד את עצמו, בו מקימים גוף בקרה חיצוני ובלתי תלוי, כדי לשפר לטייב ולוודא את איכות המוצרים, וכן נהוג גם בצה"ל, במשטרה, ובכלל משרדי הממשלה.

הנוהג לפיו ימונה משגיח חיצוני שיפקח על כשרות בית עסק החל זמן רב לפני הקמת המדינה, ועם הקמתה התקבעה סמכות זו תחת הרבנות הראשית לישראל והרבנויות המקומיות הכפופות לה.

1 אם כן, מדוע רק הרבנות הראשית לישראל היא המוסמכת לכך?

כדי לקיים מדינה יהודית, מדינה שיש בה מרחב ציבורי יהודי, יש צורך במערכת כשרות ממלכתית הנתונה בידי גוף ממלכתי - הרבנות הראשית לישראל

”

תחום הכשרות הוא תחום הלכתי מובהק, ולכן הפיקוח עליו חייב להיעשות לפי אמות מידה הלכתיות. הרבנות הראשית היא המוסד הממלכתי שמופקד, בין היתר, על המדיניות ההלכתית הציבורית במדינת ישראל, ולכן תחום הכשרות כפוף אליה. בנוסף למורכבות שבניהול מערכת ארצית

שיש בה גם מרכיבים של פעילות בינלאומית, כדי לקיים מדינה יהודית, מדינה שיש בה מרחב ציבורי יהודי, יש צורך במערכת כשרות ממלכתית הנתונה בידי גוף ממלכתי - הרבנות הראשית לישראל.

ג אבל כשרות אינה עניין ממלכתי כלל, אלא עניינו האישי של כל אדם!

מרבית אזרחי מדינת ישראל מקפידים על אכילת מזון כשר ברמה כזו או אחרת, ולכן מתבקש שהמדינה תתעסק בנושא כל כך חשוב ומהותי לאזרחים באופן סדור

”

ההחלטה אם לשמור כשרות או לא, נתונה כמובן לכל אדם באופן אישי. ברם, מרבית אזרחי מדינת ישראל מקפידים על אכילת מזון כשר ברמה כזו או אחרת, ולכן מתבקש שהמדינה תתעסק בנושא כל כך חשוב ומהותי לאזרחים באופן סדור. באופן מהותי, אכילת מזון כשר הינו אחד הביטויים המובהקים של הזהות היהודית, ומשחר ימיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית היה ברור כי היא מחויבת לניהולו התקין של תחום זה. כעניין כללי וממלכתי, נדרש גוף שיקבע את הנהלים, את ההגדרות והכללים, בדומה לשאר תחומי הפעילות הממשלתית.

ד ובכל זאת, בעבר כל רב מקומי דאג לכשרות לבני עירו, למה כיום זה צריך להיות עם פיקוח נוסף של הרבנות הראשית?

בעבר, כל קהילה סיפקה את רוב צרכיה בעצמה, והכנת המזון היתה מקומית ופחות מורכבת. כיום, תעשיית המזון מורכבת מאד מבחינת חומרי גלם, היקפים ותהליכי ייצור, וכרוכה בשינוע סחורות על פני הגלובוס. אין רב מקומי שיכול להשתלט על כל זה בעצמו, ללא גיבוי מערכת, מנופים בינלאומיים וכלל ארציים והכוונה של הרבנות הראשית. בנוסף, ישנם מפעלים המייצרים מזון בעיר אחת עבור כל המדינה. אם הרב המקומי לא יעמוד בסטנדרט המוגדר על ידי הרבנות הראשית, שאר רבני העיר לא יסכימו לאשר בעירם את הסחורה. משזכינו למדינה מתוקנת שזהותה יהודית, אך מתבקש הוא שהפיקוח על נושא כה חשוב ייעשה מתוקף סמכותה הממלכתית.

כיום, תעשיית המזון מורכבת מאד מבחינת חומרי גלם, היקפים ותהליכי ייצור, וכרוכה בשינוע סחורות על פני הגלובוס. אין רב מקומי שיכול להשתלט על כל זה בעצמו, ללא גיבוי מערכת, מנופים בינלאומיים וכלל ארציים והכוונה של הרבנות הראשית

”

ה מה בעצם כל כך מורכב ומסובך בדיני כשרות?

הכשרות מורכבת מתחומים רבים השונים זה מזה ולכל אחד הלכות המיוחדות לו וצורת השגחה אופיינית. לא הרי השגחה על משק החי כפיקוח על גידולים חקלאיים, ולא דומה ההשגחה במפעל ייצור להשגחה על מסעדות. להלן כמה דוגמאות מרכזיות:

בשר: פיקוח על בריאות הבהמה והעוף משלב ההמלטה/הטלת הביצה ועד לשחיטה - זריקות, טיפולים רפואיים, הזנה, שינוע, כשרות הסכין לשחיטה, פיקוח על השוחטים והסמכתם וכיסוי הדם כשצריך. בדיקת האיברים הפנימיים, הפרדת החלקים שאסורים באכילה כחלב וגיד הנשה, מליחה והכשרה להסרת הדם. נוסף על כך נדרשת פעילות אקטיבית למניעת הברחות בשר נבלות וטריפות. כל זה, לפני שלב הכנת המזון במסעדות, אולמות וכדו'.

דגים: וידוא שמדובר בדג כשר, ושהוא נקי מתולעים.

פירות וירקות: מעקב אחר גיל העצים למניעת שיווק ערלה, מניעת גידולי כלאיים, הפרשת תרומות ומעשרות, שיווק יבול שנת שמיטה, מניעת חרקים ותולעים במזון.

לעמידה מיטבית במכלול המשימות הללו דרושה מערכת ממלכתית נטולת אינטרס כלכלי שיהיו לה כלל הכלים לראות את התמונה המלאה ולנהל את הפיקוח על התחומים הרבים והשילוב שביניהם

//

חומרי גלם: התחקות אחר מרכיביהם ומקורותיהם, יצירת קשר עם מפעלים ומשגיחים ברחבי העולם, עדכון תמידי בנעשה בתעשיית המזון המשתנה.

לכל אלה יש להוסיף את כל הכרוך בשמירת שבת, כל עניין לפי מאפייניו - חליבה, קטיף, פעולות הנעשות על ידי נכרי כגון חליבה או בישול, ערבוב בשר בחלב, ועוד.

לעמידה מיטבית במכלול המשימות הללו ועוד רבות נוספות, דרושה מערכת ממלכתית נטולת אינטרס כלכלי שיהיו לה כלל הכלים לראות את התמונה המלאה ולנהל את הפיקוח על התחומים הרבים והשילוב שביניהם.

1 ההפרטה הוכיחה את עצמה בנושאים רבים במשק. מדוע לא להפריט לחלוטין את מערך הכשרות לידיים פרטיות או לכל היותר להשאיר את הרבנות כגוף רגולטיבי מפקח?

בדרך כלל, בענפים שבהם מבוצעת הפרטה, הפיקוח וקביעת הסטנדרטים נשארים בידי הגוף הממלכתי הרלוונטי שתפקידו לדאוג לאינטרס הציבורי. כך הדבר בתחום הפיקוח על הבנקים, רישוי הרכב, איכות הסביבה, רישוי כלי יריה ועוד, ענפים שברור לכל שאינם יכולים להימסר לידיים פרטיות.

רבים מדורשי ההפרטה אינם מוכנים לקבל את הרבנות הראשית כרגולטור. חלקם מוכנים לכך, אך ללא סמכות פיקוח ובקרה אמיתית. מצב זה יזמין הונאות כשרות בהיקף נרחב ולא ניתן יהיה למנוע מנוכלים לפעול בשוק הכשרות. כבר היום יש כמה זייפני כשרות שנותנים תעודות הכשר על בסיס כלכלי בלבד וללא בסיס הלכתי, למרות יכולות האכיפה הקיימות כיום במסגרת החוק.

הפרטה מועילה כאשר על ידי תחרות עסקית, גופים רבים יתחרו על לב הצרכן וכך יספקו מוצר טוב יותר, בפחות כסף. מרבית 'צרכני' הכשרות, בתי העסק ובתי החרושת, מעוניינים לשלם כמה שפחות

על הוצאות הכשרות, אך רמת הכשרות אינה מעניינת אותם במיוחד, וכל חותמת שתספק את הציבור הרחב שאינו מבין דיו בהבדלים בין גוף כשרות אחד לחבריו, תספק גם אותם.

הפרטה מועילה כאשר על ידי תחרות עסקית, גופים רבים יתחרו על לב הצרכן וכך יספקו מוצר טוב יותר, בפחות כסף. מרבית 'צרכני' הכשרות, בתי העסק ובתי החרושת, מעוניינים לשלם כמה שפחות על הוצאות הכשרות, אך רמת הכשרות אינה מעניינת אותם במיוחד, וכל חותמת שתספק את הציבור הרחב שאינו מבין דיו בהבדלים בין גוף כשרות אחד לחבריו, תספק גם אותם

”

ממילא, אם תופרט מערכת הכשרות, גופי הכשרות השונים יהפכו לגופים עסקיים, והם ייאלצו להקל כמה שניתן בדרישות הכשרות כדי לזכות בכמה שיותר 'לקוחות'. השגחה וביקורת כשרות אינה עניין נעים והיא כוללת לעיתים הטלת קנסות וסנקציות על בתי עסק סוררים, וכך ייווצר חשש מתמיד להטיל

ביקורת או קנס, שמא בתי העסק המושגחים יעברו לגוף כשרות מתחרה ושמו הטוב של הגוף הקודם ייפגע על ידי 'שיימינג'. אף אם יינתנו סמכויות אכיפה ביד גופי הכשרות המופרטים, גוף כשרות פרטי הזקוק לבתי העסק עבור הישרדותו הכלכלית יתקשה מאד להשתמש ב'מקל' נגד בית עסק סורר, בשל החשש לאבד לקוחות ומוניטין.

ממילא, זו הסיבה לפיה הצעה שעלתה גם היא, לפתוח את אזורי הכשרות, הצעה שתקבע שכל בעל

עסק יבחר את הרבנות שתעניק לו תעודת כשרות, ללא קשר למיקום העסק, אינה הצעה טובה. במרבית המקרים, יבחר בעל העסק לעבור לרבנות אחרת מטעמים כלכליים או בשל תנאים מקלים יותר או העלמת עין חלילה, ולא מפני שהיא מעניקה כשרות 'טובה' יותר. לא יעלה על הדעת שגוף מפקח יקבל את הבחירה לבחור את מפקחיו ולנטוש אותם בכל רגע שירצה לטובת גוף מפקח אחר.

כבר היום, מלאכת הביקורת והאכיפה אינה פשוטה, בעיקר בשל מחסור באמצעים וסמכויות. אין ספק שהכנסת גורם עצמאי נוסף לתמונה, שהוא בעל אינטרס כלכלי לשמר את לקוחותיו ולא לאבדם,

מדובר ברעיון שנוגד כל עיקרון של מנהל תקין שקובע כי בראש המערכת יהיו תקנים אחידים וברורים, נהלים שלהם מחויבת כל המערכת, גם אם חלקים ממנה חושבים אחרת. כך נהוג במשרד הבריאות מול בתי החולים, כך בצבא, במשטרה ובכל גוף אחר

רק תסבך את המצב. ביטול הזיכיון לגוף מסוים הינה פרוצדורה מורכבת הכרוכה בלחצים כלכליים, תקשורתיים ופוליטיים, פיטורי עובדים ועוד. הרצון להימנע מכך יאלץ פשרות שונות שלא מקובלות על כולם, ורק יגדיל את המבוכה בתחום הכשרות.

בתוך רפורמת הכשרות של השר כהנא שולב עיקרון של מתן אפשרות לאישור כשרות אלטרנטיבי שיינתן לגוף פרטי על ידי שלשה רבנים בעלי כושר רבנות עיר. מדובר ברעיון מסוכן שיגביר את חוסר

הסדר, הטשטוש וחוסר הבהירות מול הציבור. מדובר ברעיון שנוגד כל עיקרון של מנהל תקין שקובע כי בראש המערכת יהיו תקנים אחידים וברורים, נהלים שלהם מחויבת כל המערכת, גם אם חלקים ממנה חושבים אחרת. כך נהוג במשרד הבריאות מול בתי החולים, כך בצבא, במשטרה ובכל גוף אחר.

יש הטוענים שבגלל 'מונופול הכשרות' של הרבנות מחירי המזון בישראל גבוהים מאד, ועל כן חשוב ללכת להפרטה.

ראשית כל, יש לזכור כי משמעות המושג 'מונופול' הוא ניסיון של גוף עסקי לשלוט בשוק מסוים באופן בלעדי, כדי להרוויח כסף רב על חשבון הצרכנים, ללא חשש מתחרות. ברם, הרבנות הראשית אינה גוף מסחרי, אלא גוף ממשלתי שאינו מושפע מרווח או הפסד, ואין תפקידו למקסם רווחים.

ולנתונים עצמם - בעקבות טענת מתנגדי הרבנות כי סמכותה הבלעדית על הכשרות מייקרת את עלויות המזון וההסעדה בארץ, הוגשה למשרד האוצר טיוטה ראשונית של דו"ח בנושא. התמונה המתקבלת היא כי בלעדיות הרבנות משפיעה בשיעור זניח של 0.006 מגודלו של שוק המזון בישראל.

הרבנות הראשית אינה גוף
מסחרי, אלא גוף ממשלתי שאינו
מושפע מרווח או הפסד, ואין
תפקידו למקסם רווחים.

אם נביא בחשבון שמחצית מסכום זה מגולם בחישוב
עלויות ניקור הבשר, דרישה הלכתית מובהקת שאין
עליה כל חולק, נגיע לשלש עשיריות האחוז בלבד.
כלומר, 30 אגורות מתוך כל 100 ש"ח.

יש לציין כי כותבי הדו"ח מתעלמים לחלוטין

מהשפעת הכשרות על הנעת שוק המזון כולו. איש אינו מכריח אף בית עסק לקבל תעודת כשרות כדי
לפעול. בתי העסק בוחרים בכך משיקול עסקי, משום שההשקעה בתעודת כשרות נותנת לבית העסק
תשואה כלכלית של אלפי אחוזים. זו הסיבה שבתי העסק בוחרים להקפיד על כשרות למרות שאיש אינו
מחייבם לעשות זאת.

אדרבה, יתכן כי ההפרטה דווקא תייקר את עלויות הכשרות. הסיבה לכך היא שלאחר ההפרטה גופי
הכשרות יהיו גופים פרטיים שעל מנת לשרוד בתחום יהיו זקוקים לרווחיות כלכלית. אם נניח כי אכן
הרבנות הראשית היא זו שתקבע את הנהלים ואת תנאי הסף עבור גופי הכשרות הפרטיים, הללו יאלצו
לגבות מחיר גבוה יותר מבתי העסק כדי לכסות על הוצאות נוספות כהוצאות המנהלה והמשרד, הוצאות
ששולמו בעבר מתקציב המועצה הדתית.

ח בארה"ב ובמדינות אחרות השגחת הכשרות מתנהלת על- ידי גופים פרטיים, ללא כל מעורבות ממשלתית.

ברור לכל כי אין לצפות מממשלות זרות לפקח על תחום הכשרות שנוגע רק לאחוז זעיר מאוכלוסייתן,
בשונה כמובן במדינת היהודים.

המצב בחו"ל דווקא ממחיש
יותר מכל את הצורך ברשות
אחת מרכזית לתחום הכשרות.
ברחבי העולם פועלים למעלה
מ 1,200 (!) גופי כשרות ברמות
שונות, כשכל גוף קובע תקן
עצמאי משלו עם כללים שונים,
חלקם אינם עומדים בתקן הלכתי
מהרף הנמוך ביותר

מכל מקום, המצב בחו"ל דווקא ממחיש יותר
מכל את הצורך ברשות אחת מרכזית לתחום
הכשרות. ברחבי העולם פועלים למעלה מ 1,200 (!)
גופי כשרות ברמות שונות, כשכל גוף קובע תקן
עצמאי משלו עם כללים שונים, חלקם אינם עומדים
בתקן הלכתי מהרף הנמוך ביותר ומגיעים לכדי
הונאה של ממש. הדבר מחייב בדיקה פרטנית לכל
מוצר ומקשה מאד על רכישת המזון הכשר לחפצים

ולמקפידים על כך, ורבים הנכשלים. גופים אלו מתמודדים עם מציאות מורכבת וקושי רב להשגיה על חומרי הגלם ותהליכי הייצור המיוצרים במקומות נידחים ובכמויות עצומות, והם מסתמכים על קולות הלכתיות רבות המתאימות למצבי דחק ודיעבד. גופי הכשרות בחו"ל אינם מקבלים מימון ממשלתי, הוצאותיהם גדולות יותר וממילא אגרת הכשרות ושכר המשגיה גבוהים הרבה יותר. הם תלויים לחלוטין בבתי העסק עליהם הם משגיחים, כך שמדובר בעסק כלכלי לכל דבר, על כלל ההשלכות של כך.

חשוב לציין כי הרבנות הראשית סובלת כיום מתת תקינה ומתקשה לטפל כראוי בכמויות המוצרים המיובאים או מבקשים לקבל אישור רבנות על מנת לייבאם.

ט גם כיום ישנם גופי כשרות פרטיים, הבד"צים, ואלו מחליטים בעצמם על הקריטריונים שלהם לרמת הכשרות.

שהבד"צים רשאים להעניק הכשר רק למוצרים הנושאים תעודת הכשר של הרבנות המקומית או הרבנות הראשית. רק על גבי בסיס זה, רשאי בעל העסק לבקש אישורי כשרות נוספים מגופים פרטיים לפי שיקולו האישי ודרישות לקוחותיו

”

אכן כך הדבר. אבל צריך לדעת שהבד"צים רשאים להעניק הכשר רק למוצרים הנושאים תעודת הכשר של הרבנות המקומית או הרבנות הראשית. רק על גבי בסיס זה, רשאי בעל העסק לבקש אישורי כשרות נוספים מגופים פרטיים לפי שיקולו האישי ודרישות לקוחותיו. בדרך זו מובטחת לצרכנים כתובת רשמית ומוכרת, מן תו תקן בסיסי לכל מה שכרוך בנושא, ונמנעת הצגת תעודות מטעם גופים אנונימיים שלא תמיד ברור מי עומד מאחוריהם. כיום, חלק מארגוני

הבד"צ הינם גופים רציניים עם מדיניות והקפדה אמיתית, אך חלקם מסתכמים בחותמת המופיעה על המוצר, ובפועל אינם עושים דבר.

1 מבקר המדינה מנה שורה ארוכה של אי-סדרים במערך הכשרות, ונראה כי רק הפרטה תפתור אותן.

מערכת הכשרות היא מערכת גדולה ומורכבת ובדרך הטבע מתגלים בה כשלים וחריגות, בהם נדרש לטפל, ואף לנקוט צעדים חמורים מעת לעת.

רוב הליקויים שהתגלו קשורים במישרין או בעקיפין לבעיות מערכתיות שהוועדות שבחנו את הנושא על כל היבטיו כבר עסקו בהן והגישו המלצות לפתרון

”

רוב ככל העובדים הנם עובדים מסורים העושים את מלאכתם נאמנה, בדרך כלל בשכר נמוך. רוב הליקויים שהתגלו קשורים במישרין או בעקיפין לבעיות מערכתיות שהוועדות שבחנו את הנושא על כל היבטיו כבר עסקו בהן והגישו המלצות לפתרון,

כגון ההמלצה החשובה לנתק בין המשגיח לבין סמכות וניהול העסק המושגת. ראוי לציין כי ההחלטות של כלל הוועדות לא קוימו, בשל גרירת רגליים ומקלות בגלגלים של משרדי הממשלה.

כאמור, בשל חקיקה שטרם קודמה, אין בישראל נהלי כשרות אחידים ומחייבים. כתוצאה מכך, אין הגדרת סמכויות ברורה בין הגורמים שעוסקים בנושא, ואף חסרות סמכויות אכיפה יעילות.

2 מדוע אין תקן כשרות כלל ארצי מחייב וכל רבנות מקומית עושה כרצונה?

האחדת כללי הכשרות היא אחת הנקודות המרכזיות שהומלצו הן על-ידי מבקר המדינה והן על-ידי ועדות הבדיקה שעסקו בנושא. על שולחן הכנסת הונחו הצעות חוק שעוסקות בפתרון הבעיה, אולם הן טרם אושרו.

כבר בשנת תש"ע, הרבנות הראשית פרסמה קובץ מקיף המפרט תקנים ונהלים לכל תחומי הכשרות תוך התייחסות לחלוקה בין רמת כשרות רגילה לבין רמת מהדרין. רבנויות מקומיות רבות פועלות על-פיו, אך הן לא מחויבות בכך. חוסר האחידות יוצר קשיים רבים ליצרנים וגורם לבלבול בקרב צרכנים.

יחד עם זאת, המצב הנוכחי עדיף מאשר האפשרות של פתיחת שוק הכשרות לחלוטין. במצב כזה,

לא יהיו אפילו נהלים מומלצים של הרבנות הראשית אלא כל גוף כשרות יעשה כישר בעיניו. כיום, חוק איסור הונאה בכשרות קובע כי רק רבנות מוכרת רשאית להעניק תעודת הכשר, וכלל זה תורם לצמצום הבעיה.

י" מדוע יש לנתק את הקשר העסקי בין המשגיח למושגח?

עד היום לא הוסדר נושא העסקתם ושכרם של משגיחי הכשרות. מדינת ישראל לא קבעה מי אמור להעסיק אותם, מה זכויותיהם הסוציאליות ומה היקף השכר המגיע להם.

כתוצאה מכך, במרבית בתי העסק, בעל העסק הוא המשלם את שכרו של משגיח הכשרות שלמעשה נמנה עם שאר עובדי העסק. מציאות זו יוצרת ניגוד עניינים בין בעל העסק המושגח, לבין הגורם האמור

השינוי המיוחל טרם קרה בשל
חוסר הסכמה במשרד האוצר
להשקיע את הכסף הדרוש כדי
להעסיק את המשגיחים באופן
סדור על ידי המדינה או על ידי
תאגידי משנה

”

להשגיח ולפקח עליו, משגיח הכשרות. המציאות הקיימת לפיה המושגח הוא הנותן את שכרו של המשגיח יש בה טעם לפגם ופתח לתקלות.

ראוי לציין כי נעשו ניסיונות רבים לשנות את המצב. השינוי המיוחל טרם קרה בשל חוסר הסכמה במשרד האוצר להשקיע את הכסף הדרוש כדי להעסיק את המשגיחים באופן סדור על ידי המדינה או על ידי תאגידי משנה.

בכמה מקומות, בהם העיר פתח תקוה, רעננה, צפת ואריאל נעשו תהליכים משמעותיים באופן עצמאי, כדי להקים תאגיד כשרות מקומי כדי שיעסיק את המשגיחים במקום בתי העסק תוך קביעת סטנדרטים אחידים להעסקתם.

בקהילות השונות בתפוצות, הופקד על אכיפת דיני הכשרות הרב המקומי, המרא דאתרא, וכן על מתן מענה לשאלות הרבות שעלו מבני הקהילה. חכמי ישראל תיקנו תקנות וקבעו סייגים בענייני הכשרות,

יג ובכל זאת, מה יש עוד לעשות כדי לשפר את מערך הכשרות, מלבד הטיפול ביחסי משגח - מושגח?

על מנת לחזק ולשפר את מערכת הכשרות בישראל יש לשדרג משמעותית את המערכת הקיימת הסובלת, פשוטו כמשמעו, מהזנחה ארוכת שנים.

יש לקבוע בחקיקה כללים אחידים ומחייבים בכל הארץ, כללים שיקבעו מהי כשרות רגילה, ומהי כשרות מהדרין. יש לתת ביד הפקחים סמכויות וכלים לאכיפה אפקטיבית ומרתיעה, וסמכויות לטיפול משמעותי בחריגות.

ברמה המנהלית והארגון הפנימי - על הרבנות הראשית והמועצות הדתיות לוודא בקרה ומעקב אחר מצבת העובדים והכשרתם, הקפדה על הכשרת בעלי התפקידים, הקפדה יתירה על טוהר המידות ודיווחי

אמת, שילוב אמצעים טכנולוגיים בהשגחה ושיקפות בהצגת הקריטריונים למתן כשרות ורמות המחירים.

צעדים אלו ניתן לבצע בזמן קצר, על ידי שילוב זרועות וגילוי מנהיגות מצד הגורמים והרשויות הנוגעים בדבר. למרבה הצער, מעורבים בעניין שיקולים פוליטיים המעכבים את קידום הצעדים שעליהם יש הסכמה רחבה ביותר.

בעידוד של גורמים שונים, בהם גורמים דתיים, הפכה הרבנות הראשית ל'שק חבטות', אך המתקפות

לעיתים נדמה כי העיסוק המופרז ב'שבירת מונופול הרבנות', ללא דיון מעמיק בדרכים לתקן, אינו אלא שם כיסוי למאבק בדמותה היהודית של המדינה וניסיון לניתוק המדינה מזהותה, תוך הבנה כי השחרת פניה של הרבנות הראשית תקדם את רעיון הפרדת הדת מהמדינה

”

הבלתי פוסקות נגד הרבנות הראשית אינן מועילות. לעיתים נדמה כי העיסוק המופרז ב'שבירת מונופול הרבנות', ללא דיון מעמיק בדרכים לתקן, אינו אלא שם כיסוי למאבק בדמותה היהודית של המדינה וניסיון לניתוק המדינה מזהותה, תוך הבנה כי השחרת פניה של הרבנות הראשית תקדם את רעיון הפרדת הדת מהמדינה. בדרך, פוגעים גורמים אלו פגיעה אנושה ביחסם של אזרחי המדינה ליהדות ולהלכה היהודית, וכך גורמים נזק בל יתואר.

יד ׀ ועד שכל זה יתוקן, האם במצב הקיים לא ניתן לעשות יותר?

לא מעט מקומות נקטו בחלק מהצעדים הנ"ל ביוזמתם, והגיעו לתוצאות משביעות רצון מבחינה מקצועית ומבחינה מנהלית, כפי שציין גם מבקר המדינה בדו"ח לשנת 2017.

מערך הכשרות ברובו הגדול מתפקד כראוי ורבים בו העובדים המסורים שעומדים על משמר הכשרות ומזכים את עם ישראל. הודות להם, רוב שוק המזון בישראל הינו כשר ברמה טובה, ונותן מענה איכותי לציבור שומרי הכשרות. יש לחזק את הקיים, ולהשלים את הכלים והנהלים הנחוצים כדי לעלות שלב נוסף

”

אכן, לאורך השנים נחשפו מקרים של אי-סדרים והפרת כללים של מנהל תקין, חלקם טכניים, וחלקם חמורים יותר. המפתח למניעת תופעות כאלה הוא בהשלמת ההסדרה של מערך הכשרות הממלכתי, כאמור לעיל.

מערך הכשרות ברובו הגדול מתפקד כראוי ורבים בו העובדים המסורים שעומדים על משמר הכשרות ומזכים את עם ישראל. הודות להם, רוב שוק המזון בישראל הינו כשר ברמה טובה, ונותן מענה איכותי לציבור שומרי הכשרות. יש לחזק את הקיים, ולהשלים את הכלים והנהלים הנחוצים כדי לעלות שלב נוסף.

חותם יהדות על סדר היום

ארגון חותם בנושאות הרב יעקב אריאל שליט"א, חתן פרס ישראל, הוא ארגון אקטיביסטי הפועל לשימור וטיפוח צביונה היהודי של מדינת ישראל. הארגון פועל בזירת ההסברה ובתחומי המשפט והחקיקה במטרה להשפיע על סדר היום הציבורי ועל הזהות היהודית של המדינה.

תחומי הפעילות של חותם

נושאי הליכה שבהם אנו פועלים להבטחת צביונה היהודי של מדינת ישראל וחיזוק הזהות התורנית-לאומית של הציבור הדתי:

העצמת מערך הגיור
הממלכתי

חיזוק ושדרוג מערך
הכשרות הממלכתית

שמירת השבת
במרחב הציבורי

העצמת השירות הלאומי
ועידוד בנות דתיות לבחור
בו כמסגרת המשך

חיזוק מעמדה של
הרבנות הראשית
כסמכות הלכתית
לאומית עליונה

ביסוס, פיתוח והנגשה
של תפיסות דתיות
לאומיות בסוגיות שעל
סדר היום

הבטחה כי הגדרת המעמד
האישי ונישואין וגירושין
במדינה יהיו כדת משה
וישראל

אנו, בחותם, פועלים בשלל דרכים כדי להשפיע בזירה הציבורית הרחבה, להעמיד את היהדות על סדר היום הציבורי ולהעניק לציבור הדתי לאומי כלים שיסייעו בביצוע התפקיד הגדול שמוטל עליו, פיתוח ושימור הזהות היהודית - הנשמה של המדינה.

כמסגרת זאת אנו מפתחים אסטרטגיות מתאימות, משתמשים בכלים מגוונים של הסברה, פועלים אל מול מקבלי החלטות ומשנים את המציאות בשטח.

הצטרפו לקבוצת הוואצפ השקטה שלנו:

התקשרו אלינו ל-073-3904102

ותוכלו להתעדכן בפעילויות ובאירועים, לשלוח לנו רעיונות ולקחת חלק פעיל בעשייה

מערכת הכשרות הממלכתית עוברת כיום טלטלה מצד גורמים לא מעטים שמבקשים להחליש אותה, להפריט אותה ולפגוע בסמכויותיה, בהם ארגונים שמאל חילוני קיצוני שחותרים להפרדת דת ממדינה באופן מלא ומדינת כל אזרחיה, לצד גורמים דתיים שמבקשים לפרק או להפריט את מערכת הכשרות הממלכתית מסיבות שונות.

לאחרונה, הודיע שר הדתות על רפורמה מקיפה במערכת הכשרות. עיקרי הרפורמה שנעשית ללא שיתוף הרבנות הראשית שמתנגדת לה, מבקשת להפריט לחלוטין את מערכת הכשרות לתאגידים עסקיים, תחת רגולציה של הרבנות הראשית, או תחת נהלים מקבילים שיינתנו על ידי שלשה רבנים בעלי הכשרת רבנות עיר.

בחוברת זו העוסקת בשאלת הכשרות הממלכתית - ננסה להבין מדוע קיים צורך במערכת כזו המנוהלת על ידי המדינה, מהי משמעות הפרטת מערכת הכשרות, ואלו פעולות נוספות ניתן לעשות כדי לטייב את המערכת לטובת מתן כשרות טובה יותר עבור עם ישראל. בנוסף, כוללת החוברת חלק של שאלות ותשובות כדי לערוך סדר בכל הטענות, השאלות והתשובות הנוגעות לדיון הציבורי סביב מערכת הכשרות הממלכתית.

המציאות המשתנה מעמידה בפנינו את הצורה בשיפור וטיוב מערכת הכשרות, אך לא באופן שיביא להחלשתה, או להחלשת הרבנות הראשית המופקדת עליה.